615.468:355.687:614.3-07

ZKUŠEBNÍ METODY PRO OBVAZOVÉ MATERIÁLY

Mjr. RNDr. Eduard URMINSKÝ, ing. Jaroslava DOLEŽALOVÁ
Výzkumné a zkušební středisko 160, Hostivice
(náčelník: mjr. RNDr. Eduard Urminský)

Obvazové materiály patří k rozhodujícím druhům zdravotnického materiálu v ČSLA, zcela nezbytným pro zabezpečení první pomoci a lékařské pomoci v polních podmínkách na všech stupních. Většina používaného obvazového materiálu je obvazový materiál sterilní. Nesterilní obvazový materiál je určen především k imobilizaci, ale v případě nutnosti může být v poli dodatečně sterilizován a plní tedy funkci určité zálohy sterilního obvazového materiálu.

Celkově lze specifikovat použití obvazových materiálů v těchto hlavních účelových směrech:

- krytí a fixace různých typů poranění, především střelných, a to i rozsáhlých a mnohočetných
- krytí a fixace popálenin všech stupňů, malých i rozsáhlých
- krytí a fixace kombinovaných poškození, tzv. mixtů
- dočasné zastavení krvácení
- ochrana proti sekundární bakteriální kontaminaci
- zajištění imobilizace.

Na speciální druhy vojenských obvazových materiálů, např. na kapesní obvazy, jsou kladeny další požadavky vyplývající z jejich použití v polních podmínkách za bojové situace.

Požadované parametry obvazových materiálů se ověřují řadou laboratorních, klinických a dalších zkoušek. Zkušební metody používané v ČSLA vycházejí z ustanovení Československého lékopisu, československých státních a oborových norem a ze schválených takticko-technických požadavků.

Lze je rozdělit na metody:

- laboratorních zkoušek
- klinických zkoušek
- zkoušek použití u vojsk.

Laboratorní zkoušky jsou zaměřeny především na ověření biologických, chemických a fyzikálních vlastností obvazového materiálu, jakož i na jeho organoleptické hodnocení. Za prioritní je možno označit zkoušky sterility u sterilního obvazového materiálu a zkoušky zdravotní nezávadnosti u všech druhů obvazového materiálu. U podušek obvazů jsou dále důležité zkoušky ochranných vlastností proti sekundární bakteriální kontaminaci a zkoušky nasávací mohutnosti v simulovaných klinických podmínkách.

Metodami klinických zkoušek jsou ověřovány především vlastnosti krycího obvazového materiálu při přiložení na různé typy poranění a popálenin.

Zkoušky použití u vojsk si kladou za cíl prověření funkčních vlastností obvazového materiálu při použití v polních podmínkách. Jsou zaměřeny především na ověření snadnosti a rychlosti manipulace a použití obvazového materiálu za normálních i ztížených podmínek při poskytování svépomoci a vzájemné pomoci při ošetření různých druhů poranění v podmínkách blízkých bojovým.

Kromě uvedených základních zkušebních metod se používá řada dalších speciálních metod vyplývajících např. z chemické a fyzikální podstaty obvazového materiálu apod.

Vzhledem k zásadnímu významu obvazových materiálů pro poskytování první pomoci a lékařské pomoci a k součinnosti zdravotnických služeb armád členských států Varšavské smlouvy jsou v posledních letech prosazovány tendence k dosažení postupného sladění národních zkušebních metod i sjednocení základních takticko-technických parametrů hlavních druhů obvazového materiálu.

Souhrn

Autoři podávají základní specifikaci použití vybraných materiálů v ČSLA. Uvádějí přehled základních zkušebních metod používaných pro obvazové materiály v ČSLA. Zaměřují se na tři základní metodické oblasti, a to metody laboratorních zkoušek, klinických zkoušek a zkoušek použití u vojsk.

Klíčová slova: Obvazové materiály; Zkušební metody.

Metody laboratorních zkoušek

Tabulka 1

Poř. čís.	Zkoušená vlastnost	Podstata zkoušky	Zkouší se u	Norma
1.	Rozměry	délka, šířka (výška) měřená centimetrovým pravítkem	– podušek – obinadel – gázy – obvazů v obalu – šátků trojcípých – obálek na popáleniny – vaty buničité	ČsL 4 ČSN 80 4103 ČSN 80 0843
2.	Hmotnost	hmotnost celého výrobku za normálního stavu vlhkosti vážená na analytických vahách	– podušek – vaty – obvazů v obalu – obálek na popáleniny	ČsL 4 ČSN 80 4103
3.	Hmotnost 1 m^2	hmotnost 1 m^2 výrobku za normálního stavu vlhkosti vážená na analytických vahách	– obinadel – šátků trojcípých – buničité vaty	ČsL 4 ČSN 80 4103
4.	Hustota tkaniny – dostava	počet osnovních nití na počet útků na délce 100 mm	– gázy – obinadel – šátků trojcípých	ČsL 4 ČSN 80 4103
5.	Sterilita	aerobní a anaerobní růst mikrobů, růst plísní a kvasinek	– sterilizovaného materiálu	ČsL 4 ČSN 80 4103
6.	Pevnost v tahu	tahová síla, při které dojde k přetržení	– obinadel – šátků trojcípých	ČsL 4 ČSN 80 4103
7.	Ochranné vlastnosti proti sekundární bakteriální kontaminaci	celkový součet časových údajů o prosáknutí vzorku krví a o průniku bakteriální flóry vzorkem – ochranný účinek	– podušek	speciální metodika VÚHEM
8.	Zdravotní nezávadnost	chemické zkoušky a biologické zkoušky (intradermální a oční dráždivost)	– podušek vyrobených z PH – barvených obinadel	ČsL 4
9.	Nasávací mohutnost	hmotnost vody, kterou 1 g materiálu úplně nasycený vodou udrží po 10minutovém odkapání	– podušek – obinadel – gázy – vaty	ČsL 4 ČSN 80 4103
10.	Rychlost potopení	čas potřebný k úplnému nasátí vodou a potopení	– podušek – obinadel – gázy – vaty	ČsL 4 ČSN 80 4103
11.	Nasávací mohutnost v simulovaných klinických podmínkách	hmotnost koňského séra nasátého 1 g materiálu	– podušek	speciální metodika (TTP FMNO)
12.	Nehořlavost a odolnost proti ožehu	rychlost šíření plamene $mm.s^{-1}$	– kapesních obvazů – obvazů na popáleniny	ČSN 80 0824
13.	Stálost vybarvení			
	– při otěru	zapuštění doprovodné tkaniny podle šedé stupnice		ČSN 80 0139
	– ve vodě	změna odstínu vybarvení a zapuštění na nevybarvené tkaniny podle šedé stupnice	barvené khaki obinadlo	ČSN 80 0143
	– při mechanickém praní	změna odstínu vybarvení a zapuštění na nevybarvené tkaniny podle šedé stupnice		ČSN 80 0146
	– v potu použitím histidinu	změna odstínu vybarvení a zapuštění na nevybarvené tkaniny podle šedé stupnice		ČSN 80 0165
14.	Tepelná vodivost	koeficient tepelné propustnosti $N/m^2.°C$	– podušek	speciální metodika SVÚT
15.	Tepelná odolnost mechanicky namáhaných obalových materiálů	odolnost při současném namáhání v tahu, ohybu a krutu při stanovených teplotách	– obvazu kapesního vz. 80 – pohotovostního obvazu na popáleniny	ČSN 77 0341
16.	Propustnost obalových materiálů pro vodní páru	množství vodní páry, které projde materiálem stanovené plochy za danou dobu při stanovené teplotě a vlhkosti vzduchu	– obvazu kapesního vz. 80 – pohotovostního obvazu na popáleniny	ČSN 77 0332
17.	Propustnost obalových materiálů pro kyslík	množství kyslíku prošlé obalovým materiálem plochy 1 cm^2 a tloušťky 1 cm za 1 s při rozdílu parciálních tlaků 10 torrů	– obvazu kapesního vz. 80 – pohotovostního obvazu na popáleniny	ČSN 01 9922

Tabulka 2

Metody klinických zkoušek

Poř. čís.	Zkoušená vlastnost	Podstata zkoušky	Zkouší se u	Norma
1.	Poddajnost, konturující schopnost*)	vyrovnání přehybů na atraumatické vrstvě vzniklých přeložením a slisováním	podušek	TTP FMNO
2.	Nedráždivost*)	uvolnění vláken atraumatické vrstvy do rány	podušek	TTP FMNO
3.	Nepřilepivost*)	nepřilepivost atraumatické vrstvy na poraněnou tkáň	podušek	TTP FMNO
4.	Nasávací mohutnost*)	schopnost odsávání a rozvádění ranných sekretů	podušek	TTP FMNO
5.	Prodyšnost*)	umožnění přístupu vzduchu k ráně (schopnost ventilace rány)	podušek	TTP FMNO
6.	Vliv na proces hojení*)	sledování procesu hojení rány v závislosti na době přiložení obvazového materiálu	podušek	TTP FMNO
7.	Zanechávání zbytků*) obvazového materiálu	zanechávání zbytků materiálu po odstranění za min. 5 dnů	podušek	TTP FMNO

*) hodnotí se na min. 5 vzorcích použitých vždy k ošetření:

a) popálenin 2. stupně: vzorky přiloženy po dobu min. 5 dnů (v případě silně secernujících popálenin překryty další vrstvou vhodného hydrofilního materiálu)

b) pooperačních rozsáhlých silně krvácejících ran: vzorky přiloženy po dobu min. 24 hodin

c) pooperačních ran průměrně nebo minimálně krvácejících (např. po laparotomii nebo torakotomii); vzorky přiloženy po dobu min. 3 dnů

d) hnisavě secernujících ran; vzorky přiloženy po dobu min. 2 dnů

Tabulka 3

Metody zkoušek použití u vojsk

Poř čís.	Zkoušená vlastnost	Podstata zkoušky	Zkouší se u	Norma
1.	Mechanická odolnost obalu	nošení v levé horní kapse polního stejnokroje	– obvazu kapesního vz. 80	metodika VZS 160
2.	Identifikovatelnost obinadla aktivními infrapřístroji	identifikovatelnost proti hnědému a zelenému pozadí na vzdálenost do 100 m	– obvazu kapesního vz. 80 – pohotovostního obvazu na popáleniny	metodika VZS 160
3.	Vhodnost balení	vhodnost obalu vzhledem k určení obvazu, snadnosti a rychlosti manipulace	– obvazů – souprav obvazového materiálu	metodika VZS 160
4.	Manipulovatelnost	manipulační zkoušky podle předepsaných postupů použití	– obvazů – podušek – obinadel – souprav obvazového materiálu	metodika VZS 160
5.	Časová náročnost při manipulaci	čas potřebný na otevření obalu, manipulaci, vykonání celkového úkonu	– obvazů – souprav obvazového materiálu	metodika VZS 160
6.	Použití	použití za normálních a ztížených podmínek při poskytování svépomoci a vzájemné pomoci u různých typů poranění	– obvazů – podušek – obinadel – souprav obvazového materiálu	metodika VZS 160
7.	Srozumitelnost návodů na použití	dostatečnost návodu, nezbytnost a rozsah instruktáže	– obvazů	metodika VZS 160